

Економіка

УДК 658.1

Чиж Ірина Олексіївна

магістрант

Київського національного університету технологій та дизайну

Чиж Ирина Алексеевна

магістрант

Киевского национального университета технологий и дизайна

Chyzh Iryna

Master's Degree of the

Kyiv National University of Technologies and Design

**ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЇХ
СТАБІЛЬНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ
ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ КАК
ПРЕДПОСЫЛКИ ИХ СТАБИЛЬНОГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ
FINANCIAL STABILITY OF ENTERPRISES AS THE BASIS OF THEIR
STABILIZED FUNCTIONING**

Анотація. Фінансова стійкість підприємства є основою стабільного становища підприємств у сучасних умовах господарювання, але нестабільність економічного стану країни негативно впливає на розвиток підприємства. Це відображається в нестійкому фінансовому стані, а саме неплатоспроможність, руйнування стратегічного потенціалу та загроза фінансовій безпеці підприємства. Одною з найважливіших і найактуальніших проблем на сьогодні для розвитку підприємств є визначення основних складових механізму управління їх фінансовою стійкістю. У статті розглянуто наукові підходи до

визначення фінансової стійкості підприємства. Визначено методичні аспекти оцінки фінансової стійкості підприємства.

Ключові слова: фінансова стійкість підприємства; фінансовий стан; платоспроможність; управління фінансовою стійкістю; ліквідність; чинники впливу; показники фінансової стійкості; типи фінансової стійкості.

Аннотація. Финансовая устойчивость предприятия является основой стабильного положения предприятий в современных условиях хозяйствования, но нестабильность экономического положения страны негативно влияет на развитие предприятия. Это отражается в неустойчивом финансовом состоянии, а именно неплатежеспособность, разрушение стратегического потенциала и угроза финансовой безопасности предприятия. Одной из важнейших и актуальных проблем на сегодняшний день для развития предприятий является определение основных составляющих механизма управления их финансовой устойчивостью. В статье рассмотрены научные подходы к определению финансовой устойчивости предприятия. Определены методические аспекты оценки финансовой устойчивости предприятия.

Ключевые слова: финансовая устойчивость предприятия; финансовое состояние; платежеспособность; управления финансовой устойчивостью; ликвидность; факторы влияния; показатели финансовой устойчивости; типы финансовой устойчивости.

Summary. Financial stability of the enterprise is the basis of the stable situation of enterprises in modern economic conditions, but the instability of the economic situation of the country negatively affects the development of the enterprise. This is reflected in the unstable financial situation, namely insolvency, the destruction of strategic potential and the threat to the financial security of the enterprise. One of the most important and topical problems for

enterprises today is the definition of the main components of the mechanism for managing their financial sustainability. The article deals with scientific approaches to the definition of financial stability of the enterprise. The methodical aspects of evaluation of financial stability of the enterprise are determined.

Key words: *financial stability of the enterprise; financial position; solvency; financial stability management; liquidity; factors of influence; indicators of financial stability; types of financial sustainability.*

Мета. Метою статті є визначення сутності фінансової стійкості підприємства. Оцінка фінансової стійкості та визначення її типу в галузі промисловості.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий стан – це один із найважливіших характеристик виробничо-фінансової діяльності підприємств. Під фінансовим станом підприємства розуміють рівень його забезпеченості відповідним обсягом фінансових ресурсів, необхідних для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного здійснення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями. Однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є його фінансова стійкість [1, с. 217].

В економічній літературі існують різні тлумачення фінансової стійкості підприємства. Так, Тютюнник Ю.М визначає фінансову стійкість як здатність підприємства функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу активів і пасивів у мінливому економічному середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику [2, с. 351].

Непочатенко О.О зазначає, що суть фінансової стійкості визначається ефективним формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів підприємства [1, с. 222].

Гринів Б.В. під фінансовою стійкістю розуміє здатність підприємства здійснювати і розвивати свою діяльність в умовах конкуренції та ринкової нестабільності, зберігаючи задовільну структуру капіталу та динамічну фінансову рівновагу активів і пасивів, що забезпечує нормальну ліквідність, поточну і перспективну платоспроможність [3, с. 295].

Білик М.Д. розглядає фінансову стійкість як такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення [4, с. 394].

Л.М. Шаблиста дотримується точки зору, що фінансова стійкість – це узагальнююча якісна характеристика фінансового стану підприємства, що відображає тенденції зміни фінансових відносин на підприємстві під впливом різноманітних внутрішніх і зовнішніх чинників [5, с. 46].

Л.В. Шірінян вважає, що сутність фінансової стійкості полягає у здатності підприємства зберігати або відновлювати початковий (або близький до нього) стан чи поліпшувати цей стан при зміні зовнішніх та/або внутрішніх параметрів (факторів) впливу на фінансові потоки [6, с. 70].

Провівши аналіз розглянутих раніше підходів ми можемо визначити, що фінансова стійкість підприємства розглядається у вузькому значенні – як здатність підприємства за рахунок власних коштів забезпечувати діяльність або витрати і запаси. У широкому значенні фінансову стійкість розглядають як складову загальної стійкості підприємства та особливий фінансовий стан. Отже, фінансова стійкість підприємства означає здатність розвиватися і функціонувати, зберігати рівновагу активів і пасивів за будь яких умов.

Узагальнивши визначення представлені в економічній літературі, можна сформулювати таке визначення фінансової стійкості підприємства: фінансова стійкість – це відповідний стан фінансових ресурсів

підприємства, який забезпечує йому платоспроможність, фінансування витрат на розширення підприємства, а також безперервність виробництва та реалізації продукції. Платоспроможність підприємства відповідає за здатність господарюючого суб'єкта розраховуватись за своїми зобов'язаннями. Кошти на розширення підприємства необхідні для того, щоб забезпечувати ріст економічної ефективності діяльності, підвищення конкурентоздатності, адже технології не стоять на місці і конкуренція на ринку постійно зростає. Тому щоб постійно розвиватись, підприємству необхідно мати в резерві кошти на розширення своєї підприємницької діяльності. Безперервність виробництва та реалізації продукції надає змогу підприємству не втрачати своїх вже досягнутих позицій на ринку, а отже і рухатися в напрямку розширення своєї діяльності. На мою думку, всі ці фактори просто необхідні для фінансово стійкого підприємства, оскільки вони підтримують його діяльність і розвиток.

На фінансову стійкість підприємства впливає досить багато факторів, наприклад, такі як, стан підприємства на товарному ринку, конкурентоспроможність продукції, ділова репутація, залежність від кредиторів та зовнішніх інвесторів, ефективність господарських та фінансових операцій та ін..

Основною умовою забезпечення фінансової стійкості підприємства є формування достатніх обсягів коштів, які дають змогу в повному обсязі виконати свої зобов'язання перед бюджетом, розраховатися з працівниками, кредиторами, постачальниками. Іншими словами, підприємство буде фінансово стійким, якщо величина його вхідних грошових потоків від операційної діяльності перевищуватиме вихідні. Виходячи з наведеного, можна зробити висновок, що одним з важливих компонентів фінансової стійкості є наявність необхідної кількості фінансових ресурсів, які можна сформувати лише за умови ефективної

роботи підприємства та отримання прибутку, що неможливо без застосування управлінських рішень.

Виходячи з методології аналізу фінансового стану підприємства, виділяють такі етапи оцінки фінансової стійкості:

- аналіз фінансової стійкості на основі розрахунку низки коефіцієнтів;
- визначення типу фінансової стійкості на основі розрахунку забезпеченості запасів джерелами їх формування [7, с. 52].

Аналіз фінансової стійкості підприємства на основі розрахунку відповідних коефіцієнтів представляє собою групу відносних показників, які вказують на рівень фінансових ризиків для підприємств та їх рівень залежності від позикового капіталу. Висока фінансова стійкість вказує на здатність оперативно реагувати на внутрішні та зовнішні фактори без зниження фінансового та виробничого потенціалу суб'єкта господарювання. До таких показників належать: коефіцієнт автономії; коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт фінансового левериджу; коефіцієнт фінансової стабільності; коефіцієнт маневреності; коефіцієнт забезпечення та інші.

Визначення типу фінансової стійкості здійснюється за допомогою абсолютних показників. В їх складі виділяють групу показників наявності джерел формування запасів та групу показників забезпеченості запасів джерелами їх формування. Джерелами покриття запасів є власні кошти, у випадку їх нестачі використовуються довго- та короткострокові зобов'язання підприємства [8, с. 440].

Процес аналізу фінансової стійкості підприємства іноді доповнюють більш детальнішим аналізом забезпеченості та ефективності використання оборотних коштів підприємства за їх видами, а саме виробничих запасів, дебіторської заборгованості та грошових коштів.

Вплив на чинники, від яких залежить загальний результат діяльності підприємства забезпечує механізм управління фінансовою стійкістю, який є частиною загальної системи управління підприємством.

Процес формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства розпочинається з характеристики його складових, а також визначення послідовності певних етапів. Оскільки механізм будується на основі системного підходу, то правомірним буде виділення таких його складових, як об'єкти та суб'єкти. Тому перший етап процесу формування повинен включати в себе визначення об'єктів управління та суб'єктів, які б здійснювали конкретні дії, а також цілей, які переслідують дані суб'єкти. Об'єктами можуть бути діяльність підприємства або його окремого підрозділу, певний виробничий процес, фінансова діяльність, прибуток, фінансові ресурси та інше. Суб'єктами можуть бути керівники вищої ланки, фінансові менеджери, фінансові служби та відділи, аналітики фінансової безпеки та інші. Метою є збереження, забезпечення або досягнення певного рівня фінансової стійкості підприємства, за якого підприємство отримувало б прибуток, було б платоспроможним і рентабельним [9, с. 138].

На другому етапі необхідно оцінити поточний стан та рівень фінансової стійкості, а також виявити та здійснити аналіз чинників, які впливають на об'єкт і на виконання поставлених завдань і цілей. Фінансова стійкість буває:

- а) абсолютна фінансова стійкість (трапляється на практиці дуже рідко) - коли власні оборотні кошти забезпечують запаси, а тому підприємство не залежить від банківських кредитів, має абсолютну ліквідність і забезпечує поточну та перспективну платоспроможність;
- б) нормально стійкий фінансовий стан - коли запаси забезпечуються сумою власних оборотних коштів та довгостроковими позиковими джерелами (сума власних оборотних коштів і довгострокових

зобов'язань складає функціонуючий капітал). При цьому, підприємство має нормальну ліквідність і платоспроможність, а також достатньо рентабельною є його операційна діяльність;

- в) нестійкий фінансовий стан - коли запаси забезпечуються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів і позик, тобто за рахунок усіх основних джерел формування запасів і витрат; є недостатньою ліквідність, виникає періодична неплатоспроможність, сповільнюється оборотність оборотних активів, а тому є потреба у залученні додаткових джерел фінансування. Однак, при цьому є можливість відновлення платоспроможності;
- г) кризовий фінансовий стан - коли запаси й витрати не забезпечуються джерелами їх формування і підприємство перебуває на межі банкрутства. Підприємство має хронічну прострочену заборгованість перед кредиторами, а відновлення платоспроможності без санації є майже неможливим [10, с. 246].

На основі різних методів фінансового аналізу проводиться оцінка поточного стану та фінансової стійкості підприємства, наприклад, розрахунок абсолютних та відносних показників фінансової стійкості і порівняння їх з базовими або нормативними значеннями та ін.. Результати, отримані після проведення аналізу, визначають обсяг, глибину та напрям впливу суб'єктів управління на діяльність або хід роботи підприємств.

Для подальшого формування механізму управління, необхідно визначити методи впливу на чинники, що зазначались раніше. Для даного етапу характерним є застосування інструментарію управління фінансовою стійкістю підприємства, вибір якого залежить від можливостей підприємства, фінансового стану, виду його діяльності, рівня організації контролю та управління на підприємстві. Сукупність засобів, методів,

важелів та способів здійснення управлінського впливу представляють собою інструментарій управління фінансовою стійкістю підприємства.

Наступний етап включає в себе розробку стратегії управління фінансовою стійкістю підприємства, а саме визначення цілей, стратегічних напрямів і перспектив розвитку підприємства. На даному етапі потрібно узгодити цілі розробленої стратегії із загальною стратегією підприємства.

Наступним кроком є реалізація стратегії. Для цього керівникам необхідно мати набір методик та моделей, на основі яких будуть прийняті найбільш доцільні рішення.

На останньому етапі проводиться моніторинг, який в себе включає:

- аналіз та оцінку рівня фінансової стійкості підприємства;
- визначення досягнутих результатів реалізації стратегії та їх порівняння з установленими стандартами;
- коригування стратегії, а також формування коригуючи заходів.

Провідне місце в економіці України займає промисловість. Тому для аналізу фінансової стійкості підприємств було обрано саме цю галузь. Оцінку фінансової стійкості було проведено за такими показниками, як: коефіцієнт автономії, коефіцієнт покриття боргів власним капіталом, коефіцієнт фінансового левериджу, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт поточної заборгованості, коефіцієнт стійкості фінансування. Результати аналізу фінансової стійкості промислових підприємств України занесені в таблицю 1.

Таблиця 1

Відносні показники фінансової стійкості промислових підприємств України за 2010 – 2016 рр.

Показник	Нормативне значення	Рік						
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Коефіцієнт автономії	> 0,5	0,346	0,335	0,387	0,385	0,288	0,203	0,189
Коефіцієнт фінансового левериджу	< 1	1,886	1,985	1,581	1,596	2,472	3,919	4,296

Коефіцієнт маневреності власного капіталу	> 0,5	-0,374	-0,420	-0,407	-0,432	-0,844	-1,409	-1,416
Коефіцієнт фінансової стійкості	> 0,7	0,497	0,496	0,561	0,581	0,523	0,451	0,390
Коефіцієнт концентрації поточної заборгованості	-	0,635	0,642	0,585	0,419	0,477	0,549	0,610

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Провівши аналіз показників фінансової стійкості промислових підприємств можна зробити висновок, що за аналізований період фінансовий стан підприємств був нестійким та фінансово залежним. Оскільки ні один з розрахованих показників не відповідає нормативним значенням. Промислові підприємства недостатньо забезпечені власними коштами для фінансування своєї діяльності та не здатні покривати свої зобов'язання за рахунок власного капіталу.

Під час аналізу промислових підприємств України було визначено тип фінансової стійкості за 2010 – 2016 рр. (таблиця 2).

Таблиця 2

Показники для визначення типу фінансової стійкості промислових підприємств України за 2010 – 2016 рр.

Роки	Зв	Звд	Звдк	Кзаб	Тип фінансової стійкості
2010	-318070	-133990	6444417,4	5,05	нестійкий
2011	-384135	-160776	728341,3	4,85	нестійкий
2012	-483519	-178202	848336,3	5,11	нестійкий
2013	-535145	-168102	615935,7	3,76	нестійкий
2014	-726246	-253047	705452,6	3,97	нестійкий
2015	-965001	-380740	912419	4,15	нестійкий
2016	-1095669	-534529	1167819	4,34	нестійкий

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

* З_в – надлишок або нестача власних оборотних коштів для формування запасів, млн. грн.

* З_{вд} – надлишок або нестача власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів, млн. грн.

* З_{вдк} – надлишок або нестача загальної величини джерел формування запасів, млн. грн.

* К_{заб} – коефіцієнт забезпеченості запасів відповідними джерелами формування

З таблиці 2 бачимо, що за аналізований період показники вказують на єдиний тип фінансової стійкості – нестійкий фінансовий стан, оскільки $Z_B < 0$, $Z_{ВД} < 0$, $Z_{ВДК} \geq 0$. Даний тип фінансової стійкості свідчить про те, що запаси покриваються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів та позик, тобто за рахунок всіх джерел формування запасів.

Висновки. Забезпечення відносної фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку є важливим завданням на сьогодні. Дана рівновага характеризується високим рівнем фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, а також забезпечується формуванням раціональної структури майна та капіталу, ефективними пропорціями в обсязі формування фінансових ресурсів за рахунок різних джерел і достатнім рівнем самофінансування інвестиційних потреб підприємства. Щоб забезпечити фінансову стійкість підприємству, насамперед, необхідно визначити фактори, які діють на його господарську діяльність, з метою запобігання виникненню негативних наслідків їх впливу на підприємство.

Також необхідно приділити особливу увагу прибутку, як головному результату діяльності підприємства, а також чиннику в стимулюванні подальшого зростання ефективності виробництва. В основі забезпечення фінансової стійкості неодмінно лежить і рух грошових засобів, який за правильної організації здатен забезпечити підприємству безперервний процес виробництва. Він, у свою чергу, позитивно вплине не лише на показники фінансової стійкості підприємства, але і на його діяльність в цілому. Дуже важливим чинником стабільної фінансово-господарської діяльності в поточному та перспективному періодах є якісне управління фінансовою стійкістю на даному етапі розвитку, також воно дає можливість створити вигідні умови для стратегічного розвитку підприємства.

Література

1. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / О.О. Непочатенко. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 328 с.
2. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз : [навч. посіб.] / Ю.М.Тютюнник. – К. : Знання, 2012. – 815 с.
3. Гринів Б.В. Економічний аналіз торговельної діяльності : [навч. посіб.] / Б.В. Гринів. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 392 с.
4. Фінансовий аналіз : [навч. посіб.] / М.Д. Білик [та ін.]. – К. : КНЕУ, 2005. – 592 с.
5. Шаблиста, Л. Фінансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки [Текст] / Л. Шаблиста // Економіка і прогнозування. - 2006. - № 2. - С. 46-57.
6. Шірінян Л.В. Визначення фінансової стійкості страхових компаній і підприємств [Текст] / Л.В. Шірінян // Фінанси України. - Київ, 2005. - № 9. - С. 70-81.
7. Чегринець К.В. Фінансова стійкість підприємства: економічна сутність та методи оцінки / К.В. Чегринець // Управління розвитком. – 2012. – № 10. – С. 51–54.
8. Статистика підприємств : [навч. посіб.] / С.О. Матковський [та ін.] ; за ред. С.О . Матковського ; 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Алерта, 2013. – 560 с.
9. Прокопишин Л.М. Механізм формування та використання управлінського потенціалу на підприємствах машинобудування / Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 7. – С. 138-145.
10. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: Підручник, 3-тє вид., перероб. та доп. - К.: КНЕУ, 2000. - 460 с.
11. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.